

Paul Krugman ve Yeni Ekonomik Coğrafya

Paul Krugman and New Economic Geography

Kenan Arıbaş^{1*}, Mehmet Deniz²

¹Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Aksaray

²Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Uşak

Öz: Nobel Ödüllü İktisatçı Paul Krugman ideolojik belirsizliğine rağmen, 2008-2009 yıllarında yaşanan büyük ekonomik kriz önceden tespit etmesi bakımından hatırı sayılır bir üne sahiptir. Ekonomik rekabetin küresel ölçekte güçlenmesi, Çin, Hindistan gibi yeni ülkelerin mal, hizmet, para ve sermaye piyasalarına güçlü etkileri, ülke ve firmaların üretim dengeleri üzerine çalışma yapmaya itmiştir. Çin ve Hindistan'da iş gücünün maliyeti düşüren etkisi, pazar üzerinde ucuz mal talebini arttırmış, bu durum firmaların benzer koşullar arayarak, sektördeki ürünlerinin imalat yerlerini değiştirmiş, firmalar maliyeti düşürücü arayışlara girmiştir. Krugman, 1990 yılında firmaların imalatın sektöründe yaşadığı maliyeti düşürme yanı sıra teknolojiyi etkin kullanma, Ar-Ge, İnsan kaynakları yönetimi, pazar ve kentsel fonksiyonların optimum kullanılabilmesi için benzer sektörlerin bir bölgede yoğunlaşmasını önermiştir. Mekânın ekonomistler tarafından örgütlenmesi, imalat sektörü içinde firmaların kümeleşmesi ile tedarikçi ağının bir merkeze toplanması ve kalifiye iş gücünün önem kazanması yeni ekonomik coğrafya içinde dikkati çeken özelliklerdir. Yığılma ekonomileri olarak değerlendirilen kentleşme ve yerleşme ekonomileri, belirli bir bölge veya kentlerde sektörel yığılma meydana gelmesi, buralarda ekonomistlerin kar akışını analiz etmeleri yanı sıra coğrafyacıların mekan incelemeleri açısından da yeni bir uygulama olacaktır. Yeni Ekonomik Coğrafya modelleri içinde Krugman dışında (Dixit-Stiglitz, Aysberg, Evrim ve Bilgisayar) farklı bakış açıları ortaya konmuştur. Halen gelişme aşamasında olan kuram, ekonomistlerin, bölgesel güç dengelerinin, ekonomik kriz ve şokların kontrolünde devinim ve açılım kazanmaktadır. Çalışma; Krugman'ın "Yeni Ekonomik Coğrafya" kuramını temel almakta ve kuramın içeriği, bölgesel uygulamaları ve küresel ekonomi içindeki yeri açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Ekonomik Coğrafya, Kümelene, Küreselleşme, Bölgesel Yakınsama, Paul Krugman.

Abstract: The economist Paul Krugman rewarded with Nobel Prize despite the ideological uncertainty, has considerable fame as he estimated the great economic crisis between the years 2008-2009. That the increase of economic competition in the global scale, and the strong effects of the new countries such as China, India to the markets of goods, service, money and the capital pushed the countries and firms to work in the one of balance of production. The effect that reducing cost of chip goods on the market. So that the firms began to looking for similar conditions and they changed the production places of their products in the market the firms tried to find new ways to reduce the cost. Krugman in 1990 suggested that the condensation of the similar markets in an region to see the functions of the market and urban in the optimum, the direction of human source, R&D, the reducing the cost in the market of product and the using the technology effectively. Apart from the Krugman (Dixit-Stiglitz, icebergs, evolution, and the computer) in the new economy models, various point of views were suggested. The theory that still in the stage of development have been going ascension an motion in the control of economic shocks and crises, regional power balances of economists. The work is based on the Krugman's theory of the 'New Economic Geography' and the content of the place of the global economy.

Keywords: New Economic Geography, Cluster, Globalization, Regional Convergence, Paul Krugman.

1. Giriş

Küreselleşme, geleneksel ve modern döneme ait ekonomik örgütlenmeyi ve bu örgütlenmenin mekândaki yapısını değiştirmiştir. Hammadde, ağır sanayi, nakliye, vasıfsız iş gücü, emek yoğun vb gibi sanayi işlevselliği, yerini daha esnek uygulamaların şekillendirdiği, kalifiye ve mobil iş gücünün, aynı sektörlerin kent ve bölgede kümelendiği, teknolojik yoğun, dijital ulaşım ağlarının merkeze yerleştiği rekabetçi sanayi/ticaret yapısı oluşmuştur.

Mal ve sermaye piyasalarının firma denetiminde hareket ettiği, devlet mekanizmasının sanayi, ticaret ve sermaye ortamında kontrol edici duruma çekildiği, neo-liberal perspektifin bütün

* İletişim yazarı: Kenan Arıbaş

uluslar tarafından kabul edildiği ekonomik dağarcık meydana gelmiştir. Mekânın bu örgütlenme tarzında coğrafyacıların metodik ve uygulama açısından zayıf kaldığı, daha çok ekonominin çeşitli dallarındaki bilim adamlarının rol aldığı reel bir akım ortaya çıkmıştır. Yeni Ekonomik Coğrafya olarak adlandırılan bu süreç, Paul Krugman tarafından 1991 yılında isimlendirilmiştir. Krugman ile birlikte, Venables (1996), Fujita (1989), Arthur (1194), Blanchard ve Katz (1992), Baro ve Sala-i Martin (1995) Yeni Ekonomik coğrafya Kavramı üzerinde hem fikir olmuşlardır.

1990'lı yıllarda mekân boyutunun ana akım iktisat içine girişi, artan getiriler/eksik rekabet devriminin dördüncü (belki de) son dalgasını oluşturmaktadır. Eksik rekabet modellerinin kurulabilmesi için gerekli analiz aletlerini geliştiren yeni endüstriyel organizasyon dalgası teorik gelişimin birinci aşamasıdır. İkinci bu analitik enstrümanları kullanarak, artan getiriler durumunda stratejik ticareti açıklamayı çalışan yeni dış ticaret teorisidir. Üçüncü dinamik dışsal ekonomiler ve bilgi yayımları temelinde kurulan yeni büyüme teorisidir. Dördüncü Dalga ise işte bu artan getiriler ve eksik rekabet modelleri çerçevesinde gelişen yeni ekonomik coğrafya veya coğrafi iktisattır (Küçükler,2008,3).

2. Paul Krugman

Paul Robin Krugman 1958 tarihinde ABD'nin New York (Long Island) kentinde doğmuştur. Krugman 1974 yılında Yale üniversitesinde master MIT'de 1977 yılında doktora eğitimini tamamladı. doktora eğitiminden sonra Yale, MIT ve Standford ve Princeton üniversitelerinde dersler verdi. 2008 yılında Krugman 2008'de *ticari modellerin analizi ve ekonomik aktivitenin lokasyonu* adlı eseri ile Nobel ekonomi ödülünü kazandı. 200'ün üzerinde makalesi 10 kadarda kitap yazarlığı yada editörlüğü bulunmaktadır. Özellikle uluslar arası ticaret ve Finans hakkında çalışmaları bulunmaktadır. 'Yeni Ticaret Teorisi'nin kurucularındandır. Bu çalışması ile 1991de American Economic Association tarafından iki yılda bir ekonomi ilmine önemli katkıları olanlara verilen John Bates Clark Nedal ödülüne layık görülmüştür. Paul Krugman 1999'da The New York Times'ta yazmaya başlamıştır

Paul Krugman'ın ilk önemli başarısı, Yeni Dış Ticaret Teorisi olmuştur. Paul Krugman'ın öncülüğünü yaptığı Yeni Dış Ticaret Teorisi ise *ticaretin sadece karşılaştırmalı üstünlüğe dayanmayı gerektirmediğini* söylemektedir. Bu nedenle Yeni Dış Ticaret Teorisi endüstri içi ticaretin büyük bir bölümünün ve gelişmiş ülkeler arasındaki ticaretin çoğunun monopolcü rekabet piyasalarında faaliyet gösteren firmalar tarafından gerçekleştirildiğini ileri sürmüşlerdir. Buna göre Yeni Dış Ticaret Teorisi, benzer faktör donanımlarına sahip ülkeler arasındaki ticareti açıklamak için eksik rekabet ve ölçek ekonomilerine dayanmaktadır. Bu ticaret, endüstri içi ticaret şeklini almıştır (Mercan ve dğ.,2001).

Paul Krugman Keynes'yen ekonomik anlayışı sorgular ve ABD'de yaşanan Büyük Buhran (1929-1930) sonrası ortaya çıkan iyimser ekonomik tablonun, büyük bir küresel kriz ile tekrar bozulacağını söylemiştir. Ölçek Ekonomileri üzerine yoğunlaşan Krugman, büyük firmaların küçük firmalar karşındaki üstünlüğünü ısrarla vurgular.

Burada belirtilmesi gerekli olan ilk konu, hem içsel hem de dışsal ölçek ekonomileri, uluslararası ticaretin önemli nedenlerinden olmasına karşın ölçek ekonomilerinin ticaret üzerindeki rolü üzerine yapılan en son araştırmalar, iki nedenden dolayı içsel ölçek ekonomileri üzerine odaklanmıştır. Birinci neden, uygulamada içsel ölçek ekonomileri tanımlamanın dışsal ölçek ekonomileri tanımlamaya göre daha kolay olmasıdır. İkinci neden ise, içsel ölçek ekonomileri koşullarında geliştirilen ticaret modellerinin dışsal ölçek ekonomilerine ilişkin modellerden daha basit olmasıdır. Paul R. Krugman ve Elhanan Helpman gibi iktisatçılar, içsel ölçek ekonomilerini içeren modeller geliştirmesine karşın, Kemp ve Negishi gibi iktisatçılar ise dışsal ölçek ekonomilerine dayalı modeller geliştirmiştir. Ölçek Ekonomileri Teorisi, son yıllarda endüstri-içi ticareti açıklamaya yönelik olarak geliştirilen Monopolcü Rekabet Teorisi'ne önemli katkılarda bulunmuş bir teori niteliğindedir. (<http://www.mevzuatdergisi.com/2004/09a/05.htm>).

Ölçek Ekonomileri Teorisi'ne göre; geniş bir iç piyasaya sahip ülkeler, ölçek ekonomilerinden faydalanarak üretimde azalan maliyetler elde etmektedirler. Söz konusu ülkeler, ölçek ekonomilerinin etkili olduğu malları ihraç etmekte ve diğer malları ithal etmektedir. Tersine, dar bir iç piyasaya sahip ülkeler ise ihracat piyasalarına üretimde bulunarak ölçek ekonomilerinden fayda

sağlayabilmektedir. Böylece, ülkeler ölçek ekonomileri yoluyla malları daha etkin şekilde üretmeyi sağlayan sınırlı ürün yelpazesinde uzmanlaşmakta ve tüm mal çeşitlerini tüketmek için birbirleriyle ticaret yapmaktadır. Gerek içsel gerekse dışsal ölçek ekonomileri ile endüstrilerin piyasa yapısı arasındaki ilişki, birbirinden farklı olması nedeniyle dikkat çekmektedir. Ölçek ekonomilerinin tam olarak dışsal olduğu bir endüstri, birçok küçük firmadan oluşan tam rekabetçi bir piyasa yapısına sahiptir. Dolayısıyla, büyük firmalara maliyet üstünlüğü sağlamamaktadır. Buna karşılık içsel ölçek ekonomileri, büyük firmalara küçük firmalar karşısında maliyet üstünlüğü sağlamakta ve eksik rekabetçi bir piyasa yapısına yol açmaktadır.(Deviren,2004)

Krugman, 1991'de yayınladığı çalışması ile Paul Krugman: *Geography and Trade*. MIT Press : Cambridge (Mass.) Yeni Ekonomik Coğrafya kavramını ilk defa kullanmıştır. Bu kavramın merkezinde yukarıda bahsedilen, ticaret teorisi yanı sıra, ölçek ekonomisi ve belirli coğrafya da (bölge,kent) kümelenme bulunmaktadır. Önceki ortak ticaret teorilerinde üretim faktörlerinin hareketsiz olduğu varsayılır, mal alış verişinde herhangi bir taşıma maliyeti olmadan gerçekleşmektedir. Yeni Ekonomik Coğrafya teorisinde üretim faktörlerinin hareketliliği üzerinde durur ve taşıma maliyetlerinin varlığı ortaya konulur. Mükemmel piyasa koşulları yerini, eşitsiz kümülatif süreçler içinde gerçekleşen denge mekanizması söz konusudur. Bir bölgede kalkınma ön plana çıkar. Yeni ekonomik coğrafya da artan ticari engellerin kaldırılarak, avantajın eşitlendiği bir model benimsenir. Belirli bir bölge yada kentsel alanda sektörel yoğunlaşmanın uzun vadede firma gelirleri artıracağı sanılmaktadır.

Krugman yeni Ekonomik Coğrafya ile inandığı iktisadi kuramlar çerçevesi de aynı tür sektör içinde yer alan bütün firmaların bir ağ ilkesini dikkate alarak kar marjlarını yükseltebileceklerini vurgular. Aynı sektörün bir mekanda bütün destek üniteleri ile yer alması, uzman iş gücü ihtiyacının küresel pazardan elde edilmesi, maliyetlerin azalması ve pazarlama kolaylıkları, Krugman'ın kuramının tercih edilemesini ve devletlerinin güçlü bir şekilde dikkatlerinin çekilmesine yol açmıştır.

3. Yeni Ekonomik Coğrafya

Yeni ekonomik coğrafya kavramının içeriğini ekonomistler doldurmuştur. Kavramın şekillenmesinde birçok iktisadi model, kuram, iktisat tarihi ve matematiksel iktisat ağırlıktadır. Çalışma Yeni Ekonomik Coğrafyanın mekânsal ve uygulama boyutları etrafında belirginleşecektir.

Günümüzde bölgesel dengesizliklerin artması, dengesizliklerin nedenlerinin araştırılmasına olan ilgiyi arttırmıştır. Bu ise, özellikle ekonomistlerin ekonomik coğrafyayı yeniden keşfetmeleri sonucunu doğurmuştur. Özellikle son yıllarda, pek çok ekonomik olayın arkasında dünya kaynaklarının yersel dağılımının ve buna ek olarak faktör hareketlerinin rolünün olduğu bilinmektedir. Belli coğrafi özelliklere sahip bölgelerin daha fazla geliştiği izlenen bir durumdur. (Elmas,2001:13). Genel tanımıyla ekonomik coğrafya; ekonomik faaliyetlerin doğal çevre ile ilişkisini inceler. Örneğin çevreci determinist akımda iklimin; sağlık, fiziksel ve zihinsel yeterlilik üzerinde belirleyici rolü bulunduğu düşünülür. Öte yandan bu akıma göre uygarlığın; nüfusun enerjisinin ve yeterliliğinin ve ayrıca bilgi ve yaratıcılığının bir sonucu olduğu düşünülürse, iklim toplumların ilerleme yada gerilemesinde 'ana kaynak' olmaktadır. Daha sonra gelişen akımlar ise; coğrafi koşulların yanı sıra toplumların kültürel ve tarihi birikimlerinin, örgütleniş şekillerinin ve hukuksal yapılarının da toplumsal gelişme üzerinde etkili faktörlerden olduğunu vurgulamaktadırlar. Kültürel ve tarihi birikimler, toplumsal ve hukuksal yapılar da beraberinde 'bölge' kavramının geliştirilip irdelenmesini gündeme getirmiştir. Blache ve Vidal (1992)' den sonra bölge kavramı coğrafyaya yerleşmiş ve bölgenin coğrafyanın özü olduğu gerçeği her zaman kabul görmüştür (Arslan,2005,277).

Arslan,Küçük'ın (2000) çalışmasını atıf göstererek şu tespitleri belirtir. Ekonomik coğrafya alanındaki yeni gelişmelere göre ekonomik faaliyetlerdeki coğrafi yoğunlaşma ve kümelenmenin kaynağı uzmanlaşma, büyüme ve içsel /dışsal ekonomiler nedeniyle oluşan dış ticaret avantajlarıdır. Buna göre ekonomik etkinliklerin yersel dağılımı, bir yandan yığılma (merkezcil) kuvvetleri ve diğer yandan saçılma (merkez-kaç) kuvvetlerinin bir bileşkesi olarak belirlenmektedir.

Coğrafi yoğunlaşmaya yol açan merkezci kuvvetler; pazar ölçeği, iş gücü piyasasının yoğunluğu ve dışsal ekonomilerdir. Ekonomik coğrafya ile kalkınma arasındaki ilişkiyi genel normlar

çerçevesinde şöyle özetlenebilir. Ilıman bölgelere göre tropikal bölgeler kalkınma açısından daha geri kalmıştır. Hinterland alanlara kıyasla kıyı bölgeleri ile kıyılarına nehir yolları ile bağlantılı olan bölgeler kalkınma için oldukça avantajlı yerlerdir. Kıta içlerinde yer alan ülkeler denizlere erişememe nedeniyle daha dezavantajlı konumdadır. Kıyı bölgelerindeki yüksek nüfus yoğunluğu içsel, bölgesel ve uluslar arası ticarete erişim açısından ekonomik kalkınma için uygun koşullar sağlar. Günümüzde nüfus artışı ile bir ülkenin ekonomik büyüme potansiyeli arasında negatif bir ilişki vardır(Arslan,2005,278).

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde dünya ekonomi coğrafyasında ve uluslar arası/küresel üretim ve iş bölümünde yaşanan gelişmeler, geçmişte gelişme iktisadının ilgi alanı içinde yer almış ampirik açıdan zayıf kaldığından ya da geleneksel (neoklasik) iktisadın yaşadığı teknik sorunlar nedeniyle pratik politikalara dönüştürülemeyen bölgesel çalışmalara yönelik ilgi artmıştır (Eser-Köse,2005,98).

Bölgesel ekonomik çalışmalar, endüstriyel ekonominin kontrolü, rekabet edebilirliği, tedarik zincirlerinin sağlıklı işlenmesi, Pazar ve diğer ihtiyaçların giderilmesinde nominal bir ortam meydana getirir. Coğrafi mekanın ekonomik örgütlenme açısından ilgi odağı olması, mekanın konumu ve yapısının endüstriyel işletmecilik içinde öncel konumda yer alması ve daha sonraki organizasyonlarda coğrafi faktörlerin etkili olması, Yeni ekonomik coğrafyada mekanın önemini artırmaktadır.

Bölgesel Ekonomik Coğrafyayı var eden beş önemli model vardır. Bölgenin tespiti, gelişim ve dönüşümü bu beş başlık etrafında teşekkül eder. Bunlar, Öğrenen Bölge, Kümelenme, Yenilikçi Bölge, Endüstriyel Bölge ve Yeni Ekonomik Coğrafya'dır.

Krugman sektörlerin yoğunlaşmasında kent ve bölgenin tercih edildiğini belirtmiştir. Her iki mekân her şeyden önce küresel ekonomik kuralların nezaretinde hareket etmektedir. İşbirliği ve rekabet aralarında görülsün de özellikle bir sektörün ağ silsilesi içinde olmaları, hangi arz talep dengesinde nasıl bir davranış sergileneceğine yönelik ön çıkarımların yapılması modelin işlerliği açısından önem taşır.

1990'lerden sonra önem kazanan yeni ekonomik coğrafya teorisine göre, iktisadi gelişmede merkezleşmiş bölgelerin satış ya da müşteriye daha iyi ulaşabilirlik açısından avantajları vardır. Bu durumda gelişmeyi belirleyecek faktörlerin etkisiyle, yakınsama ya da ıraksamanın görülmesi mümkündür. Bunu tayin eden kesin değişken ise uzaklık, yani ulaştırma maliyetleridir. Krugman'a göre farklı bir malın üretimi artan ölçek getirileri nedeniyle, büyük piyasalara yakın yerlerde üretilecektir. Böylece üreticiler aynı zamanda ulaşım maliyetlerini de düşürebilecek ya da en aza indirebileceklerdir. Bu durumda nüfus açısından zengin bölgeler, daha otarşik bir yapıya sahip olacaklar ve ulaşım maliyetleri daha da azalacaktır. Ancak yatırım açısından cazibesi artan bölgelerde faktör fiyatları arttıkça, faktör talebi fiyatın daha ucuz olduğu çevre bölgelerden karşılanacaktır. Bu süreç sonucunda bölgeler arasında bir ıraksama ya da yakınsamanın ortaya çıkmasını üç husus belirleyecektir; bunlardan ilki işletmelerin kuruluş yeri olarak satışlar açısından merkezi konumdaki bölgeleri seçmeleri, ikincisi çalışanların çalışma alanı olarak merkezi konumdaki bölgeleri tercih etmeleri ve üçüncüsü merkezdeki işletmelerin gelişme açısından daha geri olan çevre bölgelerden hammadde ve ara malı satın almaları. Bunlardan ilk ikisi ıraksamaya sonuncusu ise yakınsamaya yol açmaktadır (Kızıltan, A.,Ersungur,M.Ş.,2010,282)

Çizelge 1. Coğrafi Yoğunlaşmayı Etkileyen Faktörler

Merkezcil Kuvvetler	Merkezkaç Kuvvetler
Piyasa Ölçeği Etkisi (Bağlantılar)	Hareketsiz Üretim Faktörleri
Yoğun İşgücü Piyasası	Arazi Rantları
Saf Dışsal Ekonomiler	Saf Negatif Dışsal Ekonomiler

Kaynak: Krugman, (1999)'dan aktaran Alp,(2009:189)

Krugman ekonomik coğrafya yapmak için üç önemli neden olduğundan bahseder. Öncelikle ülkeler içerisindeki ekonomik etkinliklerin gerçekleştirildiği **yerler** başlı başına önemli bir konu olduğunu vurgular. İkinci sebep uluslararası ve bölgesel ekonomiler arasındaki hatların bazen karmaşıklaşması net olmayan bir hal alması. Üçüncü ve en önemli sebep ekonomik coğrafyanın bize sağladığı entelektüel-zihinsel ve ampirik laboratuvar ortamıdır(Krugman, 1991:8). Yeni ekonomik Coğrafya’da mekân endüstriyel yoğunluk iki ana mekân üzerinde toplanır. Bunlar, kentsel yoğunluk alanları ile bölgesel yığılma ve bunların kümelenme biçimleridir.

Buna göre, dünya ekonomik haritası, belirli alanlarda alışılmışın dışında rekabetçi başarı gösteren ve sanayi odakları (clusters) olarak adlandırılan oluşumlar tarafından çizilmektedir. Söz konusu “odak” ya da “kümeler” kısaca *aynı bölgede yerleşik ilişkili endüstrilerin ve kurumların coğrafi yoğunluğudur*. Bu yoğunluk tipik olarak ilgili ve destekleyici sanayilerin altyapısının varlığıyla ve güçlü bir bilim temelini (teknolojik bilgi kaynakları olarak işlev gösteren üniversiteler ve araştırma merkezleri) yakınlığıyla ilgilidir. Son 10 yılda gelişim politikaları bağlamında iki “okul” ön plana çıkmıştır. Brighton’da bulunan Institute for Development Studies’deki çalışmalar endüstriyel bölge çevresinde İtalya bağlantılı çalışmalarda yoğunlaşmışlardır. İkincisi Michael Porter önderliğindeki görüştür. Her iki okulda bölgesel ve yerel ekonomik gelişimi, odak gelişimi üzerine indirgemektedir. (Mercan vd, 2001).

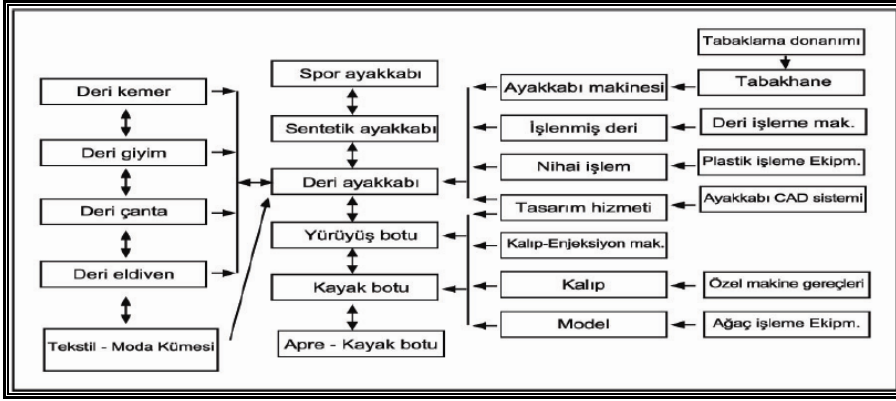
Küresel ekonominin imkân ve handikapları firmaların kümeleşmesini adeta teşvik etmektedir. Ülke ve firma rekabetinin şiddeti, küçük ölçekli şirket ve KOBİ’lerin belirli bir form içerisinde bütünleşmesini zorlamaktadır. Her şeyden önce benzer malları üreten firmalar, tedarikçileri, mali, teknik, ulaşım, insan kaynakları gibi ihtiyaçlarını karşılayan diğer sektörlerle bütünleşmiş bir yapı meydana getirir. Bu kümelenme hem hammadde hem de Pazar konusunda sektörlerin iş garantisinden dolayı rahat etmesini sağlar. Çeşitli hizmetlerin düşük maliyet ile elde edilmesi ürünlerin ucuzlamasına ve pazarlanmasına elverişli bir ortam sağlar.

Birçok ülke kümelenme politikası uygulayabilmek için projeler geliştirmekte ve kümelenmeyi ekonomi politikalarının temeline oturtmakta. Amerika ve AB gibi ülkeler kümelenme yaklaşımını yeni teknolojilerin geliştirmesi amacıyla kullanırken; Hindistan, Meksika gibi ülkeler endüstriyel rekabet gücünü ve ihracat kalitesini artırma ve yeni pazarlara girme amacıyla kullanmaktadır.(Bilir, 2010: 29) Kümelenmenin bilinen en güzel örnekleri ise; Kaliforniya’daki Silikon Vadisi, Almanya otomotiv, Norveç deniz taşımacılığı, Japonya elektronik eşya, İtalya hazır giyim ve ayakkabı ve İsviçre finans sektöründeki başarılarını bu alandaki kümelenme çalışmalarına borçludur (Alp,2009).

Türkiye’de iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi amacı ile atılan adımların karşılığında kümeleşme konusunda önemli gelişmelerin yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu çerçevede Türkiye’deki kümeleşme olgusuna yönelik olarak birçok örnek ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar içerisinde ilk akla gelenler Marmara Otomotiv Kümesi, Eskişehir-Bilecik-Kütahya Seramik Kümesi, Konya Otomotiv Yan Sanayi kümesi, Denizli-Uşak Ev Tekstili Kümesi, İstanbul Moda Tekstil Kümesi, Ankara Yazılım ve Makine Kümesi, Muğla Yat Kümesi, Şanlıurfa Gıda Kümesi, Diyarbakır Mermer Kümesi, Maraş Tekstil Kümesi, Konya Değirmen Makineleri Kümesi:(Sönmez, 2008’den aktaran, Alp,2009).

Türkiye’de kümelenme konusunda aşağıdaki haritalarda örnekler verildiği üzere, ekonomik içerikli yeni bölgelerin meydana getirilmesi, bölgelerde yer alan yerleşmelerin önce kaliteli üretim, sonrada rekabet gücü açısından iyi bir model olduğu görülmektedir.

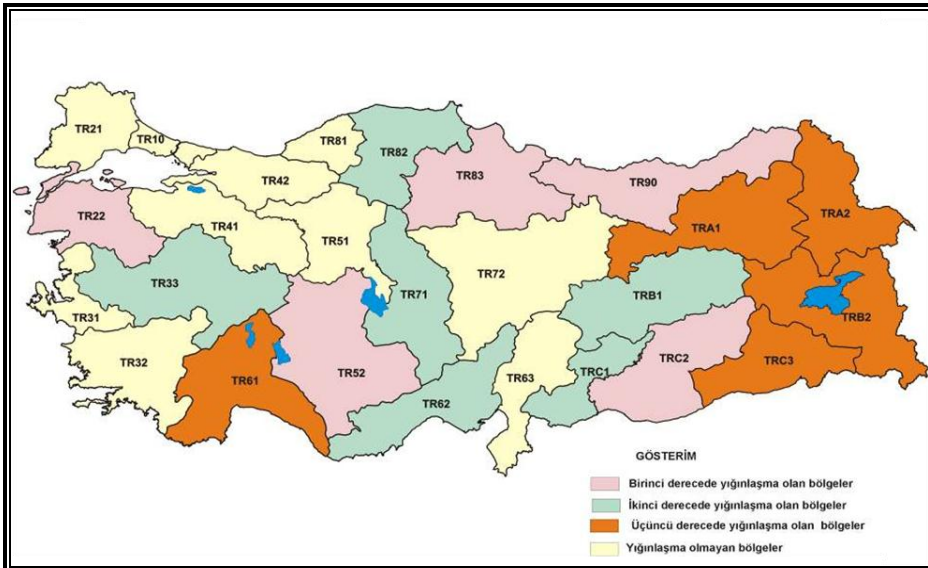
Şekil 1.İtalya’da Deri Sektörünün Kümelenmesi

Kaynak: Porter, (1998)’den aktaran Alp,(2009:195)

Dünya ve Türkiye’de kümelenmelerin gerçekleşmesi, yatırımcıların kümelenmeden kar marjlarını yükseltmesi, diğer ülke ve bölgelerde kümelenme tarzının dikkate alınmasına, benimsenmesine yol açmıştır. Bu süreç farklı sektör kümelenmeleri ile uygulanarak öğrenen bölge adımı verdiğimiz örgütlü ekonomik sürecinde var olmasında etkili olmuştur.

Şekil 2 Türkiye’de Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı Sektöründe Bölgesel Yığınlaşma

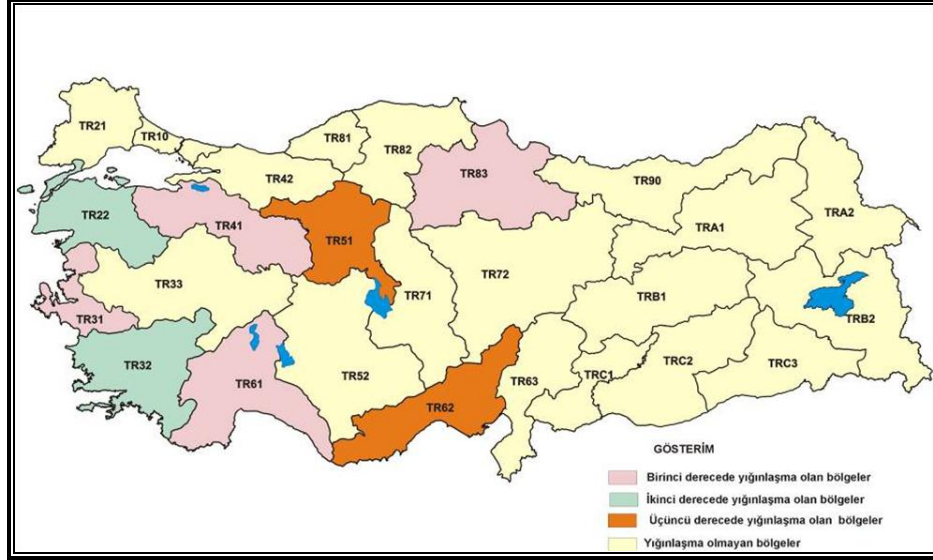
Kaynak.Kazancı,2007

4. Öğrenen Bölge:

Öğrenme süreci, bilgiye erişmekle sınırlı kalmayıp erişilen bilginin kullanılabilir hale dönüştürülmesini gerektirir. Zaman içinde kendi yetkinliklerini değişen koşullara göre değiştirip yenileyebilen “öğrenen işletmeler”, bölgede örgütlerarası kalıcı işbirliği ilişkilerinin ve bunlardan kaynaklanan ağ yapılarının (network) bulunması halinde “öğrenen bölge”yi yaratmaktadır. Örgütlerin yeni bilgidен yararlanmalarını kolaylaştıran çok önemli bir araç, iktisatçıların “yenilikçi çevre” olarak adlandırdığı ve iletişim, bilgi/beceri aktarımı gibi kritik işbirliği faktörlerini destekleyen yerel ağ yapılarıdır. Bölgesel işletmelerin yenilikçi kapasiteleri, bölgenin öğrenme yeteneği ile doğrudan ilişkilidir. Birbiriyle ilişkili olan işletmelerin yenilikçi kapasitesi ve bölgesel öğrenme yeteneği, bölgesel verimlilik kapsamında olan ağ yapılaşmasının yoğunluğu ve kalitesine doğrudan bağlıdır. Bu ilişkilerin yer aldığı işletmelerarası ve kamu-özel sektör işbirliği ve kurumsal çerçeve, bölgesel yenilik için önemli kaynaklardır (Akdeve,2008).

Yeni Ekonomik Coğrafyada bir çok ekonomik etkinliğin coğrafi olarak yoğunlaşması ve salkım-tipi kümelenmesinin, uzmanlaşma, büyüme ve dış ticaret avantajlarının kaynağını oluşturduğunu ileri süren yeni ekonomik coğrafya sorunsalının temel teorik yapısı, merkezci ve merkez kaç kuvvetleri arasındaki çelişki temel teorik yapısı, merkezci ve merkez kaç kuvvetleri arasındaki çelişki veya zıtların birliği tarafından betimlenir.

Şekil 3 Sebze Üretiminin Bölgelerde Yığılması

Kaynak. Kazancık,2007

Sonuç

İktisatçılar genellikle derin matematiksel işlemlerin ortaya koyduğu verileri kamuoyu ile paylaşırlar. Arz talep dengesi, firma hareketleri ve piyasa çeşitleri belirli model içerisinde gözlemlenir. Son 20 yıllık zaman dilimi içinde Coğrafya diğer bir ifade ile mekân iktisatçıların dikkatini çekti. Küreselleşme ile ortaya çıkan ekonomik hareketlilik ile takip edilemesi, anlaşılması, yönetilemesi ve yönlendirilemesi zor oldu. Bu süreç, firmaların, tedarikçisi, kalifiye iş gücü, bankalar, pazarlama, reklam vb gibi sayısız benzer sektöre hizmet eden bir bölge yada kentte toplanmaya başladı. Kümelenme olarak adlandırdığımız bu ağ yapısı firmaların giderlerini düşürmeye, buna bağlı olarak ürünlerinde maliyet düşüklüğüne yol açtı. Bu tarz yapılanma firmalarda sürdürülebilir kar bilançosu çıkarmaya başladı. Çağdaş imece usulü Paul Krugman tarafından “Yeni Ekonomik Coğrafya” olarak adlandırıldı.

Paul Krugman’ın bu teorisi dünya da destek gördü. Türkiye’nin de içinde yer aldığı bir çok ülke tarafından desteklendi. Çığır açan bu süreç, klasik bölge kalıplarını, kentin fonksiyon ve özelliklerinde değişiklikler yaparak, daha profesyonel, ne yaptığını bilen sektör örüntüleri oluşturuldu. Başta Türkiye olmak üzere, ülkelerin ekonomik sahaları, kümelenme eksneli “yeni ekonomik coğrafya” modeli ile incelenmelidir.

Referanslar

- Akdere,E .,(2008), *Organize Sanayi Bölgeleri ve Kümelenme, Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı, Osbü, Hatay*
- Akgüngör, S., Falcioğlu, P., (2005), Türkiye İmalat Sanayinde Bölgesel Uzmanlaşma ve Sanayi Kümeleri, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu (KEAS '05)*, DPT ve Pamukkale Üniversitesi.
- Alp,S,(2009), Küme Ekonomilerine Bir Bakış ve Spesifik Bir Örnek Olarak Bursa Pvc Makine Endüstri Kümesi, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, Zonguldak*
- Arslan,K,(2005), Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:4 Sayı:7 Bahar 2005/1, İstanbul*
- Balderjan,I.,(1995), Marketing für Regionen. Ein Konzept für die neuen Bundesländer?, Universität Potsdam

- Beisecker,A.,(2001), Erweiterte regionale Ökonomie und zukünftige Arbeit, Universität Bremen
- Bilir, B. (2010), Yenileşim için yeni bir yol: Kümelenme, *Önce Kalite, Yıl: 19 Sayı: 146*
- Delice,G.,(2003), Finansal Krizler: Teorik Ve Tarihsel Bir Perspektif, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 20*, Kayseri.
- Deviren, N. V.(2004) Yeni Dış Ticaret Teorileri, *Mevzuat Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 81*.
- Elmas, G., (2001), Küreselleşme Sürecinde Bölgesel Dengesizlikler , Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Eser,U-Köse,S.,(2005), Endüstriyel Yerleşme ve Yoğunlaşma Açısından Türkiye Sanayii; İl İmalat Sanayilerinin Analizi,*Ankara Üniv.SBF Dergisi, Cilt 60, Sayı-2*,Ankara
- Gerndt, H., (2002), Kulturwissenschaft im Zeitalter der Globalisierung. Volkskundliche Markierungen, Münster.
- Ivanisin,V.,(2006),Regionalentwicklung In Spannungsfeld von Nachhaltigkeit und Identität,Deutsch Universität Verlag, Wiesbaden
- Keskin,H-Eruygur,O.,(2010), Bölgesel Politika Ekseninde Yaşanan Dönüşüm: Türkiye’de Kalkınma Planlarında Bölgesel Politikaların Değişimi, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal BilimlerDergisi Sayı:21*, Isparta
- Kızıltan, A., Eruygur,M.Ş., (2007), Türkiye’de İller ve Bölgelerin Ekonomik Gelişme Düzeyleri Arasındaki Uzun Dönemli İlişkiler, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 10, Sayı 2*, Erzurum
- Körber,M., Aachen,B., (2001), Neue Räume für eine solidarische und nachhaltige Ökonomie? Ulla
- Krugman, P., (1991a). *Geography and Trade*. Cambridge: MIT Press.
- Krugman, P. (1991b) "Increasing returns and economic geography," *Journal of Political Economy*, 99, 483-499.
- Krugman, P., "New Theories of Trade among Industrial Countries," *American Economic Review, Papers and Proceedings*, Vol. 73, No. 2, May
- Krugman, P., (1999), "The Role of Geography in Development" Annual World Bank Conference on Development Economies–1998, IBRD, The World Bank.
- Krugman, P.,(2009), Bir Liberalin Vicdanı,Literatür Yayınları, İstanbul, s.138-139
- Krugman, P. (2009): "Increasing returns in a comparative advantage world", forthcoming in Deardorff festschrift
- Krugman, P.,(2010), Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü ve Küresel Kriz, Literatür Yayınları, İstanbul, 89-90
- Küçükler,C.,(2008), Yeni Ekonomik Coğrafya ve Kalkınma,H.Ü.İ.İ.B.F,Ankara
- Mercan,B.,Halıcı,N.S-Baltacı,N., Küresel Ve Bölgesel Rekabet Avantajı Sağlayıcısı Olarak Sanayi Odaklarının (Clusters) Oluşumu Ve Gelişimi, iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/04-03.pdf
- Maier, G., Todtling, F., (1996) , Regional- und Stadtökonomik 2. Regionalentwicklung und Regionalpolitik. Wien/New York.
- Perlik,M.?, Neuere Ansätze der Regionalentwicklung und ihre Implementierung in nationalen und internationalen Entwicklungsprogrammen, Geographisches Institut Universität Bern
- Peters, ZAREWI Projekt, Bauhaus Dessau Sabine Weck, ILS Dortmund
- Porter, M. (1998), On Competition, Harvard Business School Publishing, Boston, p. 200.
- Shearmanski,A.,(2006), Global denken, lokal handeln –Immobilienwirtschaft im Zeichen der Globalisierung aus theoretisch-konzeptioneller Perspektive, Wirtschafts- und Sozialgeographisches Institut Albertus-Magnus-Platz,Köln
- Wintzer, E.,(2007), Regionalpolitik und New Economic Geography: Grundlagen, Modelle, Entwicklungen. Saarbrücken
- TÜSİAD, Türkiye’de Bölgesel Gelişme Politikaları, DPT ve TÜSİAD, Yayın No. TUSİAD-T/2005- 09/408,2005
<http://www.mevzuatdergisi.com/2004/09a/05.htm>(Erişim Tarihi,10,08,2010)
http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/sedef_keas.doc(Erişim Tarihi,15,08,2010)
<http://www.inovasyon.org/getfile.asp?file=MD.Izmir.IB.2007.5.pdf>(Erişim Tarihi,13,08,2010)